

27.8.2020

Kansallisarkisto

**Lausuntopyyntö luonnoksesta Kansallisarkiston arvonmääritys- ja seulontapolitiikka-asiakirjaksi
KA/12247/07.01.01.03.00/2019****Yleiset huomiot ja mahdolliset kehittämissuhteet arvonmääritys- ja seulontapolitiikka-asiakirjan
luonnoksesta**

Kuten Kansallisarkisto toteaa, arvonmääritystä ja seulontapolitiikkaa ohjaavien asiakirjojen uudistaminen on tarpeen, sillä vuoden 2012 jälkeen on tapahtunut useita muutoksia sekä lainsäädännössä että julkishallinnon toimintaympäristössä. Julkishallinnon toimintaympäristön muutokset edellyttävät politiikka-asiakirjojen uudistamista.

Merkittävimpiä muutoksia ovat digitalisoituminen, EU:n yleisen tietosuojasetuksen (2016/679), kansallisen tietosuojalain (1050/2018) ja tiedonhallintalain (906/2019) voimaantulo.

Kansallisarkisto toteaa esiselvitysvaiheessa kartoittaneensa muun muassa sitä, millaiset yksityiset toimijat hoitavat julkisia tehtäviä tai käyttävät julkista valtaa. Tällainen toimija on myös Eläketurvakeskus, joka on työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteiselin, ja jolla on joitakin julkisia hallinto-tehtäviä. Osaan niistä liittyy julkisen vallan käyttöä.

On tärkeää, että esimerkiksi julkisen tehtävän kautta muodostuvien tutkimusaineistojen hallintaan liittyviä vastuita arvonmäärityksen suhteen vielä tarkennetaan jatkossa.

Kansallisarkiston politiikka-asiakirjassa on säilytetty onnistuneesti arvonmääritys- ja seulontatehtävien tärkeimmät periaatteet, kuten ennakkoseulonta ja yhteistyö viranomaisten ja julkisia tehtäviä hoitavien toimijoiden kanssa.

1 Johdanto

Politiikka-asiakirjassa on määritelty lyhyesti, mitä arvonmääritys ja seulonta ovat. Siinä on ollut tärkeää todeta, ettei kaikkea julkishallinnon tuottamaa asiakirjatietoa ole tarpeellista arkistoida. Seulontatoiminnan tavoitteena on edelleen välttää päällekkäistä tietojen säilyttämistä tai arkistointia. On valittava ennalta sovittujen tavoitteiden, menetelmien ja kriteerien perusteella, mitkä tiedot kuuluvat kansalliseen asiakirjalliseen kulttuuriperintöön.

27.8.2020

Arvonmäärityksen avulla tunnistetaan ja rajataan ne asiakirjatiedot, joilla on kestävää arkistollista arvoa, tutkimus- ja kulttuuriperintöarvoa. Eläketurvakeskus pitää perusteltuna Kansallisarkiston näkemystä siitä, että arvonmääritys on jatkuva ja tarpeen mukaan toistettava prosessi, jossa on myös mahdollista arvioida uudelleen aiemmin tehtyjä arvonmääritysratkaisuja.

Julkishallinnon toimijoiden arkistoissa on väistämättä edelleen tietoaaineistoa, joiden osalta arvonmääritys on tehty aikanaan siten, että jos tietojen säilytysaika ei ole ollut selkeä, niin aineisto on määritelty varmuuden vuoksi arkistonmuodostussuunnitelmaan pysyvästi säilytettäväksi.

Näissä tilanteissa on nykyainsäädäntö huomioiden entistäkin tärkeämpää voida konsultoida Kansallisarkistoa, ja arvioida uudelleen tehtyjä arvonmääritysratkaisuja, ja tarvittaessa pyytää seulontapäätöstä Kansallisarkistolta.

2 Erityiskysymyksiä

Tutkimusaineistot

Kansallisarkiston arvonmääritys- ja seulontatoiminnan tavoitteena on varmistaa julkisin varoin tuotettujen arkistoitavien tutkimusaineistojen säilyvyys ja käytettävyys.

Tutkimusaineistojen osalta olisi tarpeellista selventää politiikka-asiakirjaan, kenen vastuulla on tehdä arvonmääritys ja seulontaesitys niistä tutkimusaineistoista, joiden tuottamisessa on mukana useita tahoja.

3 Kansallisarkiston ja toimijoiden roolit ja tehtävät arvonmäärityksessä ja seulonnassa

Toimija arvioi asiakirjatietojensa arvoa alkuperäisiin käyttötarkoituksiin ja Kansallisarkisto ja toimija yhdessä arvoivat asiakirjatietojen arvoa yleisen edun mukaisesti arkistointitarkoituksiin ja tutkimustarkoituksiin. Eläketurvakeskus pitää hyvänä, että valmistelun lähtökohta on toimijan, arkistonmuodostajan, oma esitys arkistoitavista tietoaaineistoista.

4 Arvonmäärityksen ja seulonnan tavoitteet

Politiikka-asiakirjaan kirjatut arvonmäärityksen ja seulonnan tavoitteet ovat kannatettavia ja ne on muotoiltu selkeästi. Luvussa 4 on tuotu selkeästi esiin se, että digitaalinen arkistointi on ensisijainen arkistointitapa

27.8.2020

julkishallinnossa. Tämä tukee osaltaan myös tiedonhallintalain (906/2019) vaatimuksia, joten luvussa olisi tarpeellista olla myös viittaukset tiedonhallintalakiin.

Asiakirjan mukaan digitaalinen arkistointi on ensisijainen menettelytapa. Vaikka aiemmin tehtyyn arvonmääritykseen ei muuten puututtaisi, voisi olla hyvä todeta, että aiemmin analogiseen muotoon määrätyt tiedot olisi jatkossa erikseen sovittaessa mahdollista korvata yksin-omaan digitaalisilla tiedoilla.

Asiakirjan sivulla 7 mainitaan, että "vuoden 1920 jälkeen kertyneestä aineistosta säilytetään analogisessa muodossa tarkoituksenmukainen osa digitoinnin jälkeen." Virkettä ja termiä "tarkoituksenomainen osa" olisi hyvä avata ja selventää.

5 Arvonmäärityksen ja seulonnan perusteet ja menetelmät

On keskeistä, että arvonmäärityksessä noudatetaan yhteisesti hyväksytyjä määrityksen tavoitteita, menetelmiä ja kriteereitä sekä toimintamallia, kuten politiikka-asiakirjassa todetaan. Erityisesti arvonmäärityksen jaettu vastuu on tärkeää: arvonmääritykseen tulee jatkossakin osallistua sekä tietoaineiston haltijan että Kansallisarkiston, kuten politiikassa linjataan.

6 Arvonmäärityksen ja seulonnan analyysitasot ja kriteeriryhmät

Arvonmäärityksessä edetään tehtävän arvioinnista tietoaineiston (asiakirjatiedon) arviointiin, ja siinä hyödynnetään tehtäväanalyysin (kriteeriryhmät 1–3) ja informaatioarvon analyysin (kriteeriryhmät 4–5) eri kriteeriryhmien sisältämiä kriteereitä ja näkökulmia. Lisäksi arvonmääritykseen ja seulontaan kuuluu myös asiakirjatietojen säilytysmuodon (kriteeriryhmä 6) ja kustannustekijöiden (kriteeriryhmä 7) arviointi.

Arvonmäärityksessä on pyrittävä soveltamaan kriteerejä esitetystä järjestyksessä, mutta eri kriteeriryhmiä ei voida asettaa selkeään tärkeysjärjestykseen suhteessa toisiinsa. Kriteeriryhmät eivät ole toisiaan poissulkevia, paremminkin toisiaan täydentäviä. Arvonmääritys ja seulonta edellyttävät moninaisten näkökohtien huomioon ottamista ja eri kriteerien soveltamisen tapauskohtaista pohdintaa. Tätä voidaan pitää perusteltuna. Se kuvaa hyvin arvonmäärityksen monitahoisuutta ja siinä tarvittavia erilaisia näkökulmia.

7 Käsitteet

27.8.2020

Olisi hyödyllistä ottaa kantaa siihen, mikä on tiedonhallintalaissa käyttöön otettujen uusien käsitteiden (mm. tiedonhallintamalli) suhde arvonmääritys- ja seulontapolitiikka-asiakirjassa käsiteltyihin asioihin, ja siinä käytettyihin käsitteisiin nähden.

Käsitteistöön olisi hyödyllistä lisätä arkistonmuodostussuunnitelma, tiedonohjaussuunnitelma ja tiedonhallintamalli, koska näihin suunnitelmiin arvonmääritystä käytännössä dokumentoidaan.

Eläketurvakeskus

Tiina Palotie-Heino
tilastopäällikkö

Jaakko Kiander
johtaja